

Nr 575

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, om viss begränsning av de årliga pensionsavgifterna till ATP-fonderna, m. m.

(Lika lydande med motion nr 490 i Första kammaren)

Ehuru den obligatoriska tilläggs pensioneringen grundar sig på lagstiftning, innebär systemet icke säkerhet för att pensionsutfästelserna skall infrias. Någon ansvarig försäkringsgivare ingår icke i systemet. I den mån en framtida riksdagsmajoritet skulle fastställa avgifter, som icke vore tillräckliga för att tillsammans med de redan uppbyggda fonderna och avkastningen därå fullgöra de årliga förpliktelseerna, skulle lagstiftningen automatiskt sättas ur spel.

Systemet bygger på fördelningsprincipen. Tillämpande av denna princip med därav följande låga avgiftsinbetalningar under en uppbyggnadsperiod innebär en övervältring av kostnaderna på framtida generationer. Denna verkan förstärkes av bestämmelsen att intjänata pensionspoäng får 50 procent högre värde under de första 20 åren av systemet.

Farhågorna för att ett strikt tillämpande av fördelningsprincipen skulle leda till ett avsevärt sparandebortfall har gjort att man för åren 1960—1964 beslutat och för framtiden planerat avgifter som skulle leda till en högst betydande central fondering. Man kan räkna med att pensionsfonderna vid närmaste sekelskifte når upp i belopp av storleksordningen 100 miljarder kronor. Uppenbarligen innebär en sådan central fondering en oerhörd maktkoncentration. Den enskilda kapitalmarknaden skulle i huvudsak förlora sin betydelse och näringslivet för sin framtida utveckling och rationalisering i det väsentliga vara i händerna på de tillfälligt makthavande. Härigenom skulle möjligheter skapas till en central dirigerings av näringslivet, med risk att investeringarna bleve beroende mer av politiska ställningstaganden än av företagsekonomiska överväganden. Samtidigt som det enskilda näringslivet sålunda skulle få se sin frihet starkt beskuren, bleve riskerna för stora felinvesteringar högst betydande.

Det är enligt vår mening av yttersta vikt att pensionssystemet kompletteras med åtgärder som ger systemet en högre grad av säkerhet. I detta syfte förordar vi, att arbetsgivare — inom större såväl som inom mindre företag — får rätt att till egen pensionsstiftelse göra avsättningar upp till

visst maximibelopp per år. Maximibeloppet bör vara den mot pensionsförpliktelse svarande genomsnittliga verkliga årskostnaden enligt försäkringsmatematiska beräkningar och avsättningen under året kunna uppgå till skillnaden mellan detta maximibelopp och de avgifter arbetsgivaren har att inbetala för sina anställda. Härvid bör under visst år icke utnyttjad rätt till avsättning få ackumuleras och tillgodogöras under senare år. Bestämmelser angående fondernas avskiljande och angående säkerställande av dessa bör utfärdas i analogi med vad som hittills gällt i fråga om pensionsavsättningar inom eget företag.

En sådan avsättning finner även sin grund i ett rent företagsekonomiskt resonemang. Det skulle vara i överensstämmelse med »god köpmannased» att — eftersom principen för bokföringslagen är att en rörelseidkare eller ett företag inte får framställa sin ställning såsom starkare än den verkliga är — pensionsförpliktelsen registrerades såsom skuld i företagets bokföring. Att pensionsavgifterna enligt gällande system periodiseras på visst sätt, d. v. s. med låga avgifter till en början och efter hand stigande sådana, kan inte tillmätas betydelse i detta sammanhang. Arbetsgivaren är i lag förpliktigad att betala den totala kostnaden. Han har därmed en faktisk skuld som endast delvis likvideras under pensionssystemets uppbyggnadsperiod.

Denna frågeställning har behandlats av lagberedningen 1937 (SOU 1937: 13). Där framhåller lagberedningen bland annat, att i aktiebolags liksom i annan bokföringsskyldigs balansräkning samtliga skulder skall upptagas. Sedan rätt till utfäst pension inträtt föreligger ett anspråk, som inte längre är beroende av motprestation från den berättigades sida. Pensionsanspråket framstår enligt numera allmänt rådande uppfattning såsom till sin natur utgörande ett intjänat anspråk på lön som successivt förfaller vid den tidpunkt då rätten till pension inträder. I en konkursbouppteckning bör pensionsanspråkets kapitaliserade värde upptagas såsom skuld. Med hänsyn till den årliga balansräkningens uppgift att utvisa jämväl bolagets ställning är det tvivelaktigt om underlåtenhet att upptaga skuld motsvarande pensioner kan anses rättsligen grundad i andra fall än då pension utgår utan utfästelser, t. ex. på grund av bolagets beslut att »tills vidare» utbetala pension.

I vad gäller pensionsförpliktelser innan pensionsfallet inträtt framhåller lagberedningen, att även dessa rättsligen utgör en bolaget åvilande skuld, såframt i utfästelsen oantastbarhetsprincipen erkänts, exempelvis på sådant sätt att bolaget förbundit sig att om den anställde efter viss tjänstgöringstid avflyttar innan pensionsrätt inträtt utbetala vad av pensionsrättens värde skall anses belöpa å anställningstiden och att följaktligen för den anställde en fordran successivt uppkommer.

Av lagberedningens här refererade uttalanden framgår tydligt att pensionsutfästelse som inte täckes genom försäkring eller avsättning till pen-

sionsstiftelse för aktiebolaget medför exakt samma förpliktelser som en likalydande pensionsutfästelse med sådan täckning.

I Stenbeck-Wijnbladh-Nials år 1946 utgivna kommentar till aktiebolagslagen anföres bland annat:

En i lag given föreskrift om skyldighet för aktiebolagen att vid sin bokföring såsom skuld redovisa kapitalvärdet av pensioner till anställda eller efterlevande till anställda, som utgå eller skola utgå på grund av pensionsrätt mot bolagen, skulle i betydande utsträckning medföra behov för bolagen av beräkningar, som kunde bli besvärliga och ej sällan kräva försäkringsteknisk utredning. En föreskrift av nämnda innehåll skulle även för åtskilliga grupper bolag — där pensioneringen av anställda har en betydande omfattning — bli ekonomiskt mycket betungande. Då pensioneringen av anställda i enskild tjänst för närvarande är byggd på frivillig medverkan från företagarnas sida, skulle det därför kunna befaras att en sådan föreskrift skulle motverka den betydelsefulla utveckling på detta område som pågår.

Det är således tydligt att det förhållandet att aktiebolagslagen inte stadgar skyldighet att redovisa kapitalvärdet av pensionsutfästelser såsom skuld helt betingas av praktiska skäl och av omtanke om arbetstagarnas intresse att komma i åtnjutande av en ordnad pensionering.

Det sistnämnda skälet har nu bortfallit. Det kunde därför vara befogat att nu stadga skyldighet att redovisa pensionsskuld. För företag som tidigare inte haft pensionsfrågan ordnad skulle emellertid ett omedelbart ikraftträdande av en sådan bestämmelse innebära otvivelaktiga övergångssvårigheter beträffande vinstredovisningen. En rätt att successivt bygga upp en egen pensionsfond genom årliga avsättningar intill ett belopp, som tillsammans med gjorda inbetalningar motsvarar den genomsnittliga verkliga årskostnaden, skulle innebära en lämplig övergångsform.

Det är en självklar sak att all avsättning till egen pensionsfond upp till angivet tak skall vara avdragsgill. Å andra sidan skall ianspråktagande av pensionsfond för inbetalning till den statliga pensionsfonden betraktas såsom intäkt i rörelsen.

En avsättning till egna pensionsfonder i enlighet med vad vi ovan förordat skulle vara förenad med ytterst betydelsefulla fördelar. Vi vill här sammanfattningsvis anföra de omständigheter som vi finner främst tala för ett genomförande av en sådan ordning.

1) Några delade meningar torde knappast råda om det angelägna i att det samlade sparandet i vårt land — ehuru i och för sig aktningvärt — väsentligt ökas under den närmaste framtiden för att möta den utifrån kommande konkurrens som den fortgående integrationen medför. Varje åtgärd som är ägnad att vidmakthålla och öka sparandet har redan däri en stark motivering. Företagssparandet spelar för närvarande en mycket stor roll och skulle vid en fondbildning sådan vi förordat utan tvivel påverkas i gynnsam riktning.

2) Genom att på detta sätt främja företagssparandet skulle man underlätta lösningen av vissa av företagens kreditproblem och skapa förutsättningar för en större produktionsökning med därav följande standardökning i samhället.

3) För de anställda skulle en frivillig fondering inom företagen innebära att pensionsutfästelserna gjordes säkrare. Högre avgiftsbelopp skulle finnas avsatta, samtidigt som den ökade produktionen skulle förstärka säkerheten.

4) Företagen skulle få möjligheter till en för såväl företagen själva som samhället lönande resultatutjämnning. På grund härav får man förutsätta, att företagen skulle finna det förenligt med sina intressen att i största möjliga utsträckning begagna rätten till frivillig avsättning till egen pensionsfond.

5) Den övervältring av kostnaderna för pensionerna som förekommer i nuvarande system är från såväl principiella som rättvisesynpunkter i högsta grad otillfredsställande. Det av oss förordade systemet skulle leda till att övervältringen på framtida generationer skulle om icke helt elimineras dock i betydande grad minskas.

Ett system sådant som här diskuterats kan icke genomföras utan att en utredning först företages. Det är bland annat angeläget att en realistisk beräkning med hänsynstagande till uppskattad dödlighet, produktionsutveckling, ränteläge m. m. göres angående de verkliga genomsnittliga årskostnaderna för de utfästa pensionsförpliktelserna. En sådan utredning bör enligt vår mening genomföras så snabbt att förslag kan föreläggas 1962 års riksdag.

På längre sikt och sedan erfarenhet vunnits rörande företagens pensionsavsättningar inställer sig spørsmålet i vilken utsträckning central fondering är nödvändig, eller med andra ord hur stora avgifterna till de centrala fonderna i fortsättningen bör vara.

Det ligger i själva fördelningssystemet att de årliga avgifterna skall vara av den storlek att de täcker de löpande utgifterna i pensionssystemet. Uppenbarligen kan emellertid krav ställas därutöver. Säkerhet måste föreligga för att inte en stagnation eller nedgång i konjunkturerna försätter fonderna i likviditetssvårigheter. En viss buffertfond får sålunda anses vara behövlig. I den mån företagen bygger upp egna pensionsfonder — vilket enligt vår uppfattning kommer att ske i raskare takt än som avsetts i fråga om de centrala pensionsfonderna — blir ytterligare pensionsfondering i de centrala fonderna onödig. En begränsning av avgifterna till dessa bör då genomföras.

Slutligt ställningstagande till detta senare spørsmål kan icke tagas förrän efter viss övergångsperiod. Enligt vår mening bör frågan dock redan nu tagas upp till förberedande behandling i den utredning vi nyss förordat.

Aberopande det anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionen anförts

1) efter härom företagen skyndsamt utredning för 1962 års riksdag framlägga förslag, innebärande att arbetsgivare medges rätt att — utöver de årliga avgifterna för tilläggspensioneringen — skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond i syfte att göra pensionsutfästelserna säkrare samt begränsa kostnadsövertäckningen på framtida generationer,

2) igångsätta förberedande utredning i syfte att — sedan ATP-fonderna nått en ur likviditetssynpunkt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till ATP-fonderna till vad som erfordras för täckande av fondernas utgifter under året.

Stockholm den 26 januari 1961

Jarl Hjalmarson

Gunnar Heckscher

Ernst V. Staxäng

Tage Magnusson

Carl Östlund

T. G. von Seth

Eric Nilsson

Nr 576

Av herr **Jansson** i Benestad, om utvidgad rådgivnings- och konsulentverksamhet för hantverk och småindustri i bokförings- och skattefrågor.

(Lika lydande med motion nr 492 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1961

Fridolf Jansson
i Benestad